

Терещенко М.К.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Постановка проблеми. Для впорядкування бюджетного процесу, особливо в частині планування та виконання видаткової частини бюджетів усіх рівнів, передусім необхідно удосконалити державний фінансовий контроль, що здійснюється як на рівні держави, так і на рівні відповідних регіонів. Однак чинний нині інститут фінансового контролю не може повною мірою запобігти нецільовому використанню бюджетних коштів, зловживанням та маніпуляціям із фінансовими і матеріальними ресурсами держави та окремих регіонів, а, отже, сприяти оптимізації бюджетного процесу та поступальному розвитку соціально-економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі сформовано доволі достатньо підходів досконалої системи органів державного фінансового контролю. На сьогоднішній день ці проблеми досліджуються такими вченими-економістами, як Білуха М. Т. [2], Бутинець Ф. Ф. [1], Калюга Є. В. [3], Мельник М. В. [4], Нападівська Л. В. [5], Сопко В. В. [8] та інші. Не зважаючи на різностороннє вивчення цієї проблеми, дослідження наукових праць та проблеми системи органів державного фінансового контролю є дискусійними і потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз існуючих проблем системи органів державного фінансового контролю та розробки низки заходів щодо більш ефективної співпраці органів Державного казначейства та Державної контрольно-ревізійної служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функції органів державного фінансового контролю полягають у забезпеченні раціонального застосування державою економічних методів регулювання суспільних процесів, які в умовах існування різних форм і видів власності, вільного підприємництва, економічної самостійності виробників, поширення ринкових відносин на всі сфери суспільного життя є найбільш виправданими, динамічними і ефективними. Необхідною умовою підвищення ефективності державного фінансового контролю є скоординована і упорядкована діяльність зазначених органів у здійсненні контрольних функцій, уникнення дублювання за тими напрямками контролю, які входять до компетенції кількох органів. Відокремлені дії кожного не відтворюють цілісного стану справ чи то окремого підприємства, чи то галузі в цілому, і, як наслідок, не забезпечують застосування повного переліку відповідних заходів на виконання управлінських рішень для подальшого розвитку економічних відносин.

Незважаючи на посилення окремих етапів фінансового контролю, слід констатувати, що кількість фінансових порушень з року в рік не зменшується. Результати діяльності Державної контрольно-ревізійної служби свідчать про динаміку зростання сум виявлених збитків і фінансових порушень в цілому [7]. Ефективність фінансового контролю за економічним і цільовим витрачанням бюджетних коштів, станом збереження державного і комунального майна залежить від комплексності його здійснення, своєчасності й повноти реалізації заходів для відшкодування завданих державі збитків, усунення причин, що призвели до фінансових втрат [1, с. 78]. Більшість із цих функцій покладено на Державну контрольно-ревізійну службу (ДКРС). Однак, у своїй діяльності органи державної контрольно-ревізійної служби стикаються з низкою проблем щодо ефективної організації фінансового контролю. Так, однією із важливих проблем можна вважати дублювання контрольних дій між органами, на які покладено здійснення контрольних функцій. До цих органів належать: Державна контрольно-ревізійна служба, Рахункова палата, органи державної податкової служби, Державного казначейства України, фінансові управління при Державних адміністраціях, контролюючи підрозділи Пенсійного фонду тощо.

Для вирішення цієї групи проблем доцільно провести низку заходів, а саме:

— чітко регламентувати функції, права і відповідальність фінансових органів при погодженні кошторисів витрат і штатних розписів, внесенні змін до них;

— запровадити нові та вдосконалити чинні нормативи щодо планування видатків і використання бюджетних коштів та матеріальних цінностей;

— визначити предмет і обсяг фінансового контролю, який стосовно бюджетних коштів мають здійснювати головні розпорядники бюджетних коштів, підрозділи відомчого контролю, фінансові органи та органи Державного казначейства;

—встановити відповідальність посадових осіб за невиконання або неналежне виконання цих функцій;

—відновити та взаємозв'язати систему попереднього, поточного та наступного контролю.

Нині фінансовий контроль з боку органів державної контрольно-ревізійної служби носить каральний і виховний характер, але не має превентивного характеру щодо попередження порушень бюджетної дисципліни та запобігання зловживань у фінансово-бюджетній сфері. Таким чином, одним із напрямів удосконалення фінансового контролю є підвищення дієвості поточного контролю з боку органів казначейства в координації з органами виконавчої влади та державної податкової адміністрації. Найбільш ефективними та економічно вигідними є вживання превентивних, а не подальших заходів.

Також доцільно було б залучати органи ДКРС до здійснення попереднього контролю на стадії формування кошторисів доходів і видатків бюджетних установ, або уповноважити фінансові органи та органи Державного казначейства здійснювати, крім поточного, ще й попередній контроль за формуванням фінансових ресурсів бюджетних установ та організацій.

У здійсненні своїх контрольних функцій перед органами ДКРС постає проблема відсутності єдиної інформаційної системи контролю, тобто доступу до баз даних інших фінансових контролюючих органів. Для встановлення дієвого контролю за всіма напрямками витрачання бюджетних коштів від витрат на утримання установ і організацій до їх витрачання на соціальне важливі цілі вкрай необхідним є встановлення систематичного обміну інформацією між усіма фінансовими і контролюючими органами, які забезпечують виконання бюджету. Тобто необхідна єдина інформаційна база з доступом до локальних і глобальних мереж передачі інформації, що дасть змогу зекономити робочий час і не турбувати зазначені органи постійними письмовими запитами.

Нинішні умови економічного розвитку держави потребують упровадження в життя нових напрямів і методів здійснення контрольних функцій, однією з яких є аналітична робота щодо проведення аналізу ефективності використання бюджетних коштів на предмет виявлення основних чинників, що призводять до неефективного використання фінансових ресурсів. Низьким залишається рівень аналітичної роботи в низових ланках державної контрольно-ревізійної служби, внаслідок чого не повністю визначаються причини порушень і, відповідно, не вживаються заходи щодо їх усунення. Серйозною перешкодою для здійснення аналізу матеріалів ревізій та перевірок є відсутність єдиної методологічної бази. Тому потрібно розробити обґрунтовану методологію аналізу матеріалів ревізій та перевірок, яка б дала змогу працівникам ДКРС проводити узагальнення та аналіз матеріалів ревізій за останні 2-3 роки. Це дозволило б визначити основні причини порушень та запобігати їм у майбутньому. В подальшому дані аналізу нижчестоящих ланок контрольно-ревізійної служби доцільно використовувати вищестоящим (контрольно-ревізійними управліннями) та групувати й узагальнювати їх на рівні Головного КРУ.

Державне казначейство України (ДКУ) у своїй діяльності взаємодіє з органами законодавчої і виконавчої влади, національними і комерційними банками України, іншими учасниками бюджетного процесу та фінансовими інституціями [6]. Воно виступає з'єднувальним ланцюгом у бюджетному процесі між органами виконавчої влади та установами банківської системи. Цей процес розпочинається з контролю за плановими показниками, що надходять від Міністерства фінансів та розпорядників бюджетних коштів (розрахунок доходів та видатків державного бюджету, кошториси та плани асигнувань), та закінчується складанням звітності після проведення процедур попереднього контролю перед здійсненням платежу [3, с. 28].

Суть діяльності Державного казначейства полягає в тому, що воно забезпечує виконання державного бюджету шляхом обліку надходжень, податків, зборів та інших обов'язкових платежів та проведення видатків державного бюджету через оплату рахунків об'єктів господарської діяльності, які виконали роботи, надали послуги відповідним розпорядникам коштів. Невід'ємною ділянкою роботи органів казначейства є контрольна діяльність. Метою фінансового контролю, що здійснюється органами Державного казначейства, є зменшення кількості та обсягів порушень бюджетного законодавства, а саме використання бюджетних коштів не за призначенням [2, с. 246].

Отже, Державне казначейство організовує виконання державного бюджету та здійснює контроль за цим процесом, а також контролює надходження і використання державних позабюджетних фондів. Можна сказати, що Державне казначейство здійснює контроль за виконанням бюджету на усіх етапах використання коштів, тобто на етапі прийняття зобов'язань, попередньої перевірки та оплати рахунків розпорядників бюджетних коштів та одержувачів. Поетапний контроль Державним казначейством використання державних коштів представлено на рис. 1.

Попередній контроль передують здійсненню операцій надходження та витрачання коштів і являється найважливішою етапом роботи органів Державного казначейства. Ефективність цієї форми контролю полягає в тому, що вона надає можливість запобігти порушенню законів, нецільовому використанню коштів. У випадку виявлення спроб нецільового використання коштів органи

Державного казначейства оформляють відмови в оплаті рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

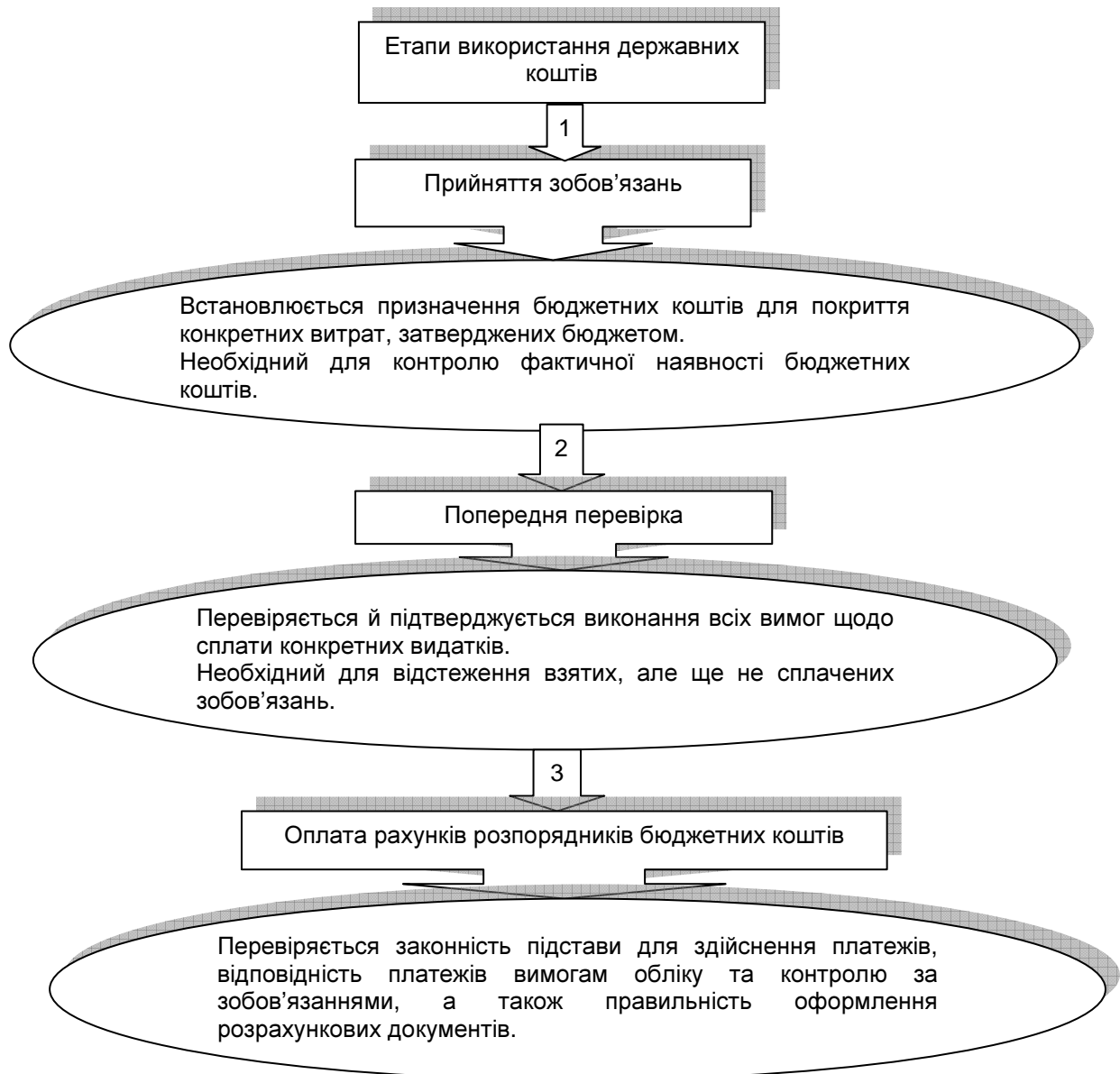

Рис. 1. Контроль ДКУ використання державних коштів

Джерело : розроблено автором за даними [6; 7]

Контроль після здійснення видатків, проведення операцій дає змогу впевнитись у законності здійснених операцій, використанні коштів за цільовим призначенням. У процесі цього контролю виявляються позитивні і негативні аспекти виконання бюджету. Контроль здійснюється шляхом перевірок і ревізій безпосередньо на місцях, в установах, організаціях.

Особливість фінансового контролю, що здійснюється органами Державного казначейства, полягає в тому, що вони є єдиними виконавцями фінансових функцій при виконанні державного бюджету і не здійснюють перевірок вибірково, а тільки на регулярній основі. Таким чином, забезпечується суворий контроль за правильністю фінансових операцій, їх бухгалтерським обліком, що є гарантією чіткого виконання рішень виконавчої влади. Такий вичерпний контроль здійснюється паралельно з веденням операцій протягом року і тому є ефективнішим, ніж контроль за результатами.

Перспективи удосконалення фінансового контролю залежать від його якості на всіх його етапах і своєчасності адекватного реагування фінансових органів, головних розпорядників кредитів та органів влади на результати подальшого контролю, тобто на виявлені факти нецільового і неефективного використання бюджетних коштів шляхом застосування заходів для відшкодування незаконних витрат,

регулювання обсягів фінансування і приведення у відповідність із нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетний процес.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищесказане, для вирішення питань щодо удосконалення фінансового контролю органів Державного казначейства та Державної контрольно-ревізійної служби України доцільно провести низку заходів:

—підвищення дієвості поточного контролю з боку органів казначейства в координації з органами ДКРС та державної податкової адміністрації;

—встановлення єдиної інформаційної бази з доступом до локальних і глобальних мереж передачі інформації між усіма фінансовими і контролюючими органами, які забезпечують виконання бюджету для дієвості контролю за всіма напрямками витрачання бюджетних коштів від витрат на утримання установ і організацій до їх витрачання на соціальне важливі цілі;

—розробка обґрунтованої методології аналізу матеріалів ревізій та перевірок, яка б дозволила визначати основні причини порушень та запобігати їм у майбутньому.

Бібліографічний список

1. Аудит і ревізія підприємницької діяльності : навч. посіб. [для студ. вузів спец. 7.050106 «Облік і аудит»] / [Бутинець Ф. Ф., Усач Б. Ф., Виговська Н. Г., Петренко Н. І.] ; за ред. Ф. Ф. Бутиця. – Житомир : ПП «Рута», 2011. – 416 с.
2. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит : підручник [для студ. вищих навч. закладів] / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко. – К. : Українська академія оригінальних ідей, 2005. – 886 с.
3. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : [монографія] / Є. В. Калюга. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
4. Мельник М. В. Ревизия и контроль : [учебное пособие] / Мельник М. В., Пантелеев А. С., Звездин А. Л. ; [под ред. проф. М. В. Мельник]. – М. : ИДФВК-ПРЕСС, 2003. – 520 с.
5. Нападівська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : [монографія] / Л. В. Нападівська. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. – 224 с.
6. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.
7. Офіційний веб-сайт Державної фінансової інспекції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/>.
8. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : [підручник] / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 411 с.

Анотація

У статті окреслена проблематика ефективності фінансового контролю органів Державного казначейства та Державної контрольно-ревізійної служби України. Досліджено наукові праці стосовно системи органів державного фінансового контролю для подальшого аналізу та формування більш ефективного впорядкування бюджетного процесу. Удосконалено підходи щодо співпраці з органами на які покладено здійснення контрольних функцій, а саме – з Рахунковою палатою, органами державної податкової служби, фінансовими управліннями при Державних адміністраціях, контролюючими підрозділами Пенсійного фонду тощо. Запропоновано заходи підвищення дієвості поточного контролю з боку органів казначейства в координації з органами ДКРС та державної податкової адміністрації.

Ключові слова: бюджет, фінансовий контроль, цільове використання бюджетних коштів, кошторис, фіскальні органи.

Аннотация

В статье освещена проблематика эффективности финансового контроля органов Государственного казначейства и Государственной контрольно-ревизионной службы Украины. Исследованы научные труды, касательно системы органов государственного финансового контроля для дальнейшего анализа и формирования более эффективной организации бюджетного процесса. Усовершенствованы подходы по сотрудничеству между органами, на которые возложены контролирующие функции, а именно – со Счетной палатой, органами государственной налоговой службы, финансовыми управлениями при Государственных администрациях, контролирующими подразделениями Пенсионного фонда и т.п.. Предложены мероприятия по повышению действенности текущего финансового контроля со стороны органов казначейства в координации с органами ГКРС и государственной налоговой администрации.

Ключевые слова: бюджет, финансовый контроль, целевое использование бюджетных средств, смета, фискальные органы.

Annotation

The article covers range of problems of efficiency of legislative establishment of the Treasury and the National Supervision and Auditing Service of Ukraine. Scientific works concerning legislative establishment

of public financial control have been analyzed for further studies and formation of more efficient budgeting. There are improved approaches concerning cooperation among agencies with controlling functions. In particular, that applies to Counting Chamber, the State Taxation Service, Financial Departments under the Public Administrations, and controlling departments of Pension Fund. Measures aimed to improve activities of current financial control on the part of the Treasury agencies in coordination with the National Supervision and Auditing Service as well as the State Tax Administration is set forward.

Key words: budget, financial control, intended use of budgetary funds, estimate, fiscal agency.

УДК 332.025.13

Здреник В.С.,
к.е.н, доцент кафедри менеджменту організацій та
інноваційного підприємництва,
Тернопільський національний економічний університет

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ З ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ: МЕТОДИКА ЗДІЙСНЕННЯ

Постановка проблеми. Економічною наукою постійно досліджуються питання інвестування. Це обумовлено істотним впливом інвестицій на процес економічного росту галузей національних економік. Зокрема, рівень інвестицій істотно впливає на обсяг національного доходу суспільства, від його динаміки залежить безліч макропропорцій. Інвестиції в масштабах країни визначають процес розширеного відтворення. Будівництво нових підприємств, а, отже, і створення нових робочих місць залежать від процесів інвестування, або капіталоутворення. Сьогодні питання активізації інвестиційного процесу є ключовим для української економіки.

У зв'язку з поширенням інвестиційних процесів і розвитку ринку інвестицій, у суб'єктів господарювання виникає об'єктивна потреба запровадження системи внутрішнього контролю операцій з фінансовими інвестиціями, створення умов, що забезпечать можливість її ефективного функціонування, оскільки запровадження – це ще не гарантія результативної реалізації внутрішнього контролю. Позитивним результатом вмілої організації внутрішнього контролю буде раціональне, ефективне функціонування підприємства та отримання ефективних результатів діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо порядку організації та методики здійснення внутрішнього контролю розглядаються в працях таких авторів, як: М.Т. Білуха, Т.А. Бутинець, Ф.Ф. Бутинець, Л.П. Кулаковська, В.П. Пантелєєв, А.А. Пилипенко, Б.Ф. Усач та інших. Цінність отриманих згаданими дослідниками наукових результатів полягає у формуванні загальних засад здійснення внутрішньогосподарського контролю, зокрема виявлення його сутності, встановленні завдань, а також визначенні організаційних і функціональних аспектів.

Удосконалення контролю операцій з фінансовими інвестиціями висвітлено в праці Є. Б. Пономаренко. Автором встановлено взаємозв'язок між суб'єктами контролю, визначено питання програми перевірки, розроблено робочу документацію контролера, встановлено низку вимог та описано порядок перевірки їх дотримання в комп'ютерному середовищі [8]. Г.В. Даценко було досліджено методичні прийоми та способи здійснення внутрішнього контролю інвестиційної діяльності задля уникнення порушень норм законодавства і забезпечення ефективності функціонування підприємства [5].

Попри значну чисельність авторських позицій та увагу дослідників щодо цього питання, слід відмітити, що наразі відсутній єдиний підхід до питання методики внутрішнього контролю фінансових інвестицій, тому такий напрям наукових пошуків в останні роки в силу об'єктивних причин набуває усе більшої актуальності.

Постановка завдання. Завданням дослідження є виявлення особливостей методики внутрішнього контролю фінансових інвестицій на підприємстві і формування рекомендацій щодо його удосконалення в частині визначення основних об'єктів та суб'єктів контролю, методичних етапів здійснення такого контролю, а також методів та прийомів, які при цьому використовуються.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ефективної діяльності будь-якого підприємства, підвищення рівня рентабельності, збереження і примноження його активів необхідний налагоджений механізм управління, важливим елементом якого є чітко побудований внутрішньогосподарський контроль. Внутрішній контроль є однією з основних функцій управління і представляє собою систему постійного спостереження і перевірки роботи підприємства з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилень і